

In deze voor ons gevoel woestijn van dorre voorschriften en schier eindeloze opsommingen komen we opeens in de oase van Num. 6, 24-26 terecht. Hier voelen we ons helemaal thuis. Het spreekt voor ons vanzelf dat deze zegen zeer regelmatig aan de mensen in de kerk wordt gegeven. Deze woorden zijn ons zo vertrouwd, dat het niet weinigen zal verbazen dat ze uit het onbekende en onbeminde Numeri komen. Het gebruik van deze zegenspreuk mag dan inmiddels wel door de traditie gelegitimeerd zijn, toch is het goed om hier rekenschap af te leggen van het feit, dat we haar uit een bijbelgedeelte gehaald hebben dat wij doorgaans links laten liggen. Deze verzen staan ook zeker niet helemaal los van de context. De plaats van deze zegen na de wet op het Nazireërschap kan goed verklaard worden als een positieve reactie op deze vrijwillige volledige wijding aan God. En wat doen wij bijv. met het feit dat deze zegenbede slechts door Aäron en zijn zonen mocht worden uitgesproken. Men kan zich ook met recht afvragen of van deze woorden behalve de vertrouwde klank nog wel iets overkomt van de oorspronkelijke kracht. Het gaat hier toch om de naam (v. 27). Drie maal wordt hij uitgesproken. Nu durven wij de naam niet meer te gebruiken of doen het zonder het belang van de naam aan te voelen. Maar zonder de kracht van de naam van de zegenende God verliest deze zegen zijn eigenlijke waarde. Ook de betekenis van de gebruikte formuleringen zal velen ontgaan. Reden genoeg om bij dit alles eens stil te staan. [Op deze vijfde zondag in de veertig dagen gebeurt dit in een schril contrast met de schreeuw om recht die de liturgie bepaalt. We worden in alle hevigheid geconfronteerd met de spanning tussen het onheil en de toegezegde zegen.]

Men benadrukt doorgaans de magische kracht die de zegen werd toebedacht in de oud-oosterse wereld, dus ook in Israël. Een eenmaal uitgesproken zegen zou een eigen macht hebben, die zelfs degene die de zegen heeft gegeven niet meer ongedaan kan maken. In v. 23 zou dit nog verondersteld kunnen worden. Maar in v. 24 is het anders. Daar wordt de zegen een zegenbede. De Here zegene. De zegen is dus geheel aan God verbonden en heeft geen macht op zich. Over de betekenis van het hebreeuwse woord voor zegenen is veel te doen. Het is goed om te weten dat ons gebruik van dit woord 'zegen' in het o.t. een anachronisme is. Het is nl. afgeleid van het latijnse signum, 'teken', en slaat op het teken van het kruis. Een betere vertaling zou zijn:

'benedictie', 'wèl-spreken', het goede zeggen (vgl. ons groeten dat verwant is aan 'graag'). Op zich zegt dit niet zoveel. Het gaat om de manier waarop het wordt gebruikt. Een zegen door God betekent dat het niet bij woorden blijft en houdt over het algemeen in: toename van levenskracht in alle opzichten. Als je ons woord 'zegen' vanuit zijn christelijke oorsprong begrijpt, kun je het zien als een christelijke vorm van wat in Num. 6, 27 wordt vermeld: de naam, als garantie voor de vervulling van dit woord, is vervangen door het kruis. Num. 6, 24-26 heeft een zeer evenwichtige vorm. De regels, die allemaal hetzelfde zijn opgebouwd, worden steeds langer in een regelmatigere reeks (3-5-7 woorden, 15-20-25 consonanttekens). Geen enkel woord is hier toevallig. Alle verzen bestaan uit twee gedeelten. In de eerste gaat het steeds om God persoonlijk. Zijn naam wordt genoemd, Zijn gezicht. De beschreven handelingen zijn communicatief, van persoon tot persoon, groetend. 'Zijn aangezicht doen lichten' slaat op de ontmoeting met God, die welbehagen heeft in wie Hem zoekt (vgl. Ps. 144, 4). 'Zijn aangezicht verheffen over U' heeft betrekking op Gods toewending. Het zijn allemaal uitdrukkingen van een persoonlijke ontmoeting. Zegenen is dan ook een teken van solidariteit. God met ons, of: wij zijn Gods eigendom. (Dat is wat v. 27 wil zeggen). De zegen strekt zich uit over drie verschillende bereiken, die worden aangeduid in de tweede helft van de versregels: v. 24: het dagelijkse leven. Het is de normale groet. (Een verdere uitwerking vinden we in Ps. 121, dat beheerst wordt door hetzelfde werkwoord 'behoeden/bewaren'.) v. 25: het godsdienstige leven. v. 26: het gewone leven in groter verband, het sociale leven. Daarop duidt de uitdrukking (lett.) 'vrede zetten' i.p.v. het normale 'vrede geven'. Bedoeld is de heilzame geborgenheid in de gemeenschap.

De zegen loopt heel duidelijk uit op dit laatste woord, salôm. Het is een uitbreiding van de kortere zegen in Ps. 29; 11: 'De Here zal zijn volk zegenen met vrede'. De grondbetekenis van dit zoveel omvattende woord voor heil is 'in rijkelijke mate voldoende'. De rijkelijke offergaven in het volgende hoofdstuk zouden als een illustratie van deze zegen kunnen worden opgevat. Gods zegen betekent nl. ook gewoon vermeerdering van bezit (vgl. Gen. 30, 30). De grootste rijkdom wordt dan echter aan het slot van Num. 7 genoemd: God spreekt. [Voor een degelijke, doch overzichtelijke en bruikbare bespreking van Num. 6, 22-27 zie: K. Seybold, Der aaronitische Segen, Neukirchen 1977.]

28 maart 1982

weeklezing:

Numeri 6, 22 t/m 7, 11
(volledige perikoop: t/m 7 geheel)

psalm daarbij: 94

de zondag klassiek:

psalmwoord bij de intocht: ps 43, 1-2
bij de gaven en aan tafel: ps 119, 17, 107
en Joh. 12, 24-25
epistel: Hebrëen 9, 11-15
zondagslied: LB gezang 178, ZJ 372
'Jezus, om uw lijden groot'
evangelie: Johannes 8, 46-59

de zondag in het nieuwe lectionarium:

Jeremia 31, 31-34
psalm 51 (R vs 12a)
Hebrëen 5, 7-9
vers voor het evangelie: Joh. 12, 26
Johannes 12, 20-33

gebed

(Book of Common Prayer, oudkatholieke en lutherse traditie)

Wij vragen U,
almachtige God,
zie in genade neer op
uw gemeente;
regeer met uw mildheid
het lichaam,
bewaak met uw dienstbaarheid
de geest.
Door Jezus Christus,
onze Heer.

(uit het vlaams gemeenschapsmissaal)

God onze Vader,
Schepper van alle leven,
als Gij U afkeert zijn wij verloren.
Keer U tot ons
en wek ons uit de dood
tot het leven dat eeuwig
duren zal
door Jezus Christus,
onze Heer.

(Romeins missaal)

Heer onze God,
uit liefde tot de wereld
heeft uw Zoon
zich aan de dood overgeleverd.
Wij bidden U:
geef ons uw hulp om,
naar zijn voorbeeld,
blijmoedig een leven van liefde te leiden.
Door onze Heer, Jezus Christus.

voorbede gevraagd

(Oecum. gebedskalender)
voor Zuid-Afrika, Botswana, Lesotho,
Swaziland

Vorbereiding op het pascha

Het lijkt erop alsof er vanaf hoofdstuk 7 langzaam wordt aangewerkt op het pascha (Num. 9). Nadat de tabernakel is opgericht op de eerste dag van de eerste maand (7,1 vgl. nl. Ex. 40, 17), volgt er 12 dagen lang een stoet van gaven (7, 11-83). De dagen worden met nadruk genoemd. De volgende dag wordt in beslag genomen door de wijding van de Levieten (Num. 8). Dan, op de veertiende dag, is het tijd voor het pascha (9, 3). De tijdsaanduiding in de voorafgaande hoofdstukken zijn dus zeker niet zinloos. Ze geven aan dat wat er gebeurt in Num. 7 en 8 begrepen moet worden als voorbereiding op het pascha. De verwarrende tegenstrijdigheid in de tijdsaanduidingen van Num. 1, 1 (tweede maand) en 9, 1 (eerste maand) hangt waarschijnlijk samen met een latere redactie. Voor de goede orde werden vóór Num. 7 een aantal hoofdstukken geplaatst, die o.a. de volgorde van de stoet van Num. 7, 11-83 moest verklaren (Num. 2). En blijkbaar was aan dit toegevoegde gedeelte de datering van 1, 1 verbonden, welke men niet wilde veranderen.

De eerstgeborenen

Num. 8 herinnert aan Ex. 11-13. Zeker als hier weer de eerstgeborenen ter sprake worden gebracht. In Exodus moest het teken van het bloed de eerstgeborenen van Israël bewaren voor de plaag (12, 13). Hier zijn het de Levieten die instaan voor de eerstgeborenen (v. 16 vgl. eerder 3, 12v) en zo de Israëlieten beschermen bij de voor hen onverdragelijke confrontatie met het heilige (v. 19). Dat doen ze door hen te verzoenen. Letterlijk betekent dat 'bedekken'. Hun reinheid als bedekking van het volk zorgt ervoor dat de ontmoeting met God niet fataal wordt.

Heilzame afzondering

De Levieten zijn voor bovengenoemd doel apart gesteld, 'uit de Israëlieten genomen' (v. 6), 'afgezonderd' (v. 14). Het werkwoord dat in het tweede geval wordt gebruikt is kenmerkend voor de Levieten (vgl. Num. 16, 9 en Dtn. 10, 8). Het duidt op een scherpe scheiding, zoals bijv. ook tussen rein en onrein (Lev. 11, 47) en tussen licht en duister (Gen. 1, 4.14). Alleen de Levieten die zich zozeer in positieve zin onderscheiden (vgl. Ex. 32) kunnen de ontmoeting met God doorstaan. Maar zij vormen geen kleine kring van uitverkorenen als doel op zich. Zij staan in voor het hele volk. De handoplegging door de Israëlieten betekent de identificering met het volk (v. 10). God concentreert zich op de draagkrachtigen. Hij overvraagt niet. Zo kan de

Het reinigingsritueel

De Levieten moeten wel eerst zelf ook helemaal rein, verzoend zijn. Op verschillende aanschouwelijke manieren wordt dat bewerkstelligd: d.m.v. het reinigen van het lichaam, het reinigen van de kleren, het wegdoen van de zonde door een offer. Tenslotte worden zij zelf aan God geofferd in een 'beweegoffer' (NBG). Hierbij denkt men doorgaans aan een ritueel heen en weer bewegen. Naar God toe als aanduiding daarvan dat het geofferde Hem behoort. En weer terug ten teken daarvan dat God het de offeraar of de priester geeft. Maar waarschijnlijk is het beter hier te denken aan een offer, waarbij de gaven worden opgeheven op de hand-palmen (Num. 6, 19) naar God als een wijding aan God. Een overdracht van het bezit van de offeraar aan God. Zo zijn nu ook de Levieten tot Gods eigendom gewijd. Dit gaat duidelijk verder dan de in veel opzichten gelijke wijding van de priesters in Lev. 8. Meer nadruk wordt gelegd op de reiniging. Hier is niet maar sprake van water als in Lev. 8, 6, maar van 'ontzondigingswater' (v. 7). Extra wordt het scheren genoemd: elke stofdrager moet verwijderd worden. Het grote verschil zit vooral daarin, dat in Lev. 8 het beperkt blijft tot de verzoening van de priesters. Daartoe dienen de offers. In Num. 8 worden de Levieten zelf een offer voor de verzoening van het volk.

Jezus op de lijn der Levieten

God bewaarde de toegang tot Hem voor de mensheid ~~zonden~~ Israël apart te nemen. Hier neemt Hij de Levieten en zondert hen af, zodat Israël tot Hem kan blijven naderen. Hoe anders kan Jezus Christus worden begrepen dan als een uiterste concentratiepunt, dat het perspectief van de gemeenschap met God openhoudt voor alle mensen. Zo kan in de brief aan de Hebreeën 'levitisch' over Jezus worden gesproken: 'uit de mensen genomen' (5, 1). De afzondering van de uitverkorene, dit 'negatieve aspect van de toewijding aan God en de eredienst' komt in deze tijd van het kerkelijk jaar heel duidelijk naar voren. Nergens is de eenzaamheid groter dan in het gejoel van een niet begrijpende aanhang.

weeklezing:

Numeri 8, 5-19

(volledige perikoop: Num. 8 geheel)

psalm daarbij: 95

de zondag klassiek:

psalmwoord bij de intocht: ps 22.20.22 (of ps 24)

bij de gaven en aan tafel: ps 69, 21-22 en Mt 26, 42

epistel: Filipp. 2, 5-11

zondagslied: LB gezang 121 'God lof! nu is gekomen'

evangelie: Johannes 12, 12-24

de zondag in het nieuwe lectionarium:

Jesaia 50, 4-7

psalm 22 (R vs 2a)

Filippensen 2, 6-11

vers voor het evangelie: Filipp. 2, 8-9

Marcus 11, 1-10 en 14, 1 t/m 15, 47

gebed

(hele westerse traditie)

Almachtige eeuwige God,
om aan de mensen
een voorbeeld te geven van nederigheid
hebt Gij gewild
dat onze Verlosser
mens werd zoals wij
en de dood onderging aan het kruis.
Geef dat wij ter harte nemen
wat zijn lijden ons te zeggen heeft
en deel hebben
aan zijn verrijzenis.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(Huub Oosterhuis, Bid om vrede)

Heer God

Gij hebt

uw Zoon de wereld ingezonden

met geen andere zekerheid

dan dat Hij lijden moest

en sterven zou

Hij heeft zijn zending volbracht

ten einde toe,

en zo is Hij

voor ons geworden

een bron van leven en van vreugde.

Wij bidden U

maak onze vreugde volkomen

en laat het zichtbaar worden

dat Hij leeft,

hier in ons midden

overal op aarde.

voorbede gevraagd

(Oecum. gebedskalender)

voor Iran, Irak, de Perzische-Golfstaten

Wie is rein?

Vandaag lezen we de uitvoering van wat op palmzondag is gelezen. Als wij vandaag het avondmaal vieren kan het accent gelegd worden op de plaats van deze pericoop in de voorbereiding op het pascha (zie daarvoor wat hierover is gezegd bij Num. 8, 5-19). Welke voorbereiding wordt van ons verwacht? Zijn wij rein genoeg om voor God te treden? Zo kan ook Ps. 67 in de liturgie functioneren. Die begint met de vraag naar de zegen. Met dezelfde woorden als Num. 6, 24v, dat we pas hebben gelezen.

Cultus en ethiek

In Num. 8 valt bij de voorbereiding alle nadruk op de cultische reinheid. Pas nadat alle voorgeschreven handelingen zijn verricht, mogen de Leviëten naar binnen (v. 22). Maar dit is geen oppervlakkig, afstandelijk gebeuren. Bij een goed uitgevoerde rite is men zelf helemaal betrokken. Bij deze gebeurtenis wordt er uitdrukkelijk bijgezegd, dat de Leviëten zichzelf offeren. Het is duidelijk dat, wanneer dat vergeten wordt, zulke riten kunnen ontaarden. Dat gebeurt wanneer ze worden tot afstandelijke plechtigheden, waarbij men zelf buiten schot denkt te kunnen blijven. Dat dit inderdaad ook gebeurde blijkt wel uit de profetieën van Jesaja. M.n. Jes. 1, 10-20. Wie alleen nog maar de vorm ziet en vergeet dat het bij alle cultische aangelegenheden ook gaat om het offer van zichzelf, is niet meer welkom: 'Wie heeft dit van u verlangd mijn voorhoven plat te treden?' (Jes. 1, 12). De reiniging is niet los te zien van de dagelijkse levenwandel: 'Wast u, reinigt u, doet uw boze daden uit mijn ogen weg!' (v. 16). De reinheid voor God heeft ook een ethische kant. Alleen wie zich zo geeft kan tot God naderen: 'Komt toch en laat ons tezamen richten' (v. 18). Die strengheid als het gaat om het mogen naderen tot God bij het pascha, die ook wel blijkt uit Num. 8, 19, is het n.t. evenmin vreemd als het gaat om het avondmaal. Zo houdt bijv. Paulus de Korinthiërs voor: 'Een ieder beproeve zichzelf en ete dan van het brood en drinke uit de beker. Want wie eet en drinkt, eet en drinkt tot zijn eigen oordeel, als hij het lichaam niet onderscheidt.' (1 Kor. 11, 28v). Ook hier gaat het om de levenswandel (v. 20-22).

De reinigende doop

Op de vraag hoe het nu zit met onze reinheid voor God, gaat Joh. 13, het verhaal van de voetwassing, in. Dit vindt plaats voor het pascha (13, 1). Is het een voorbereiding? Jezus wast in ieder geval de discipelen. Als een

dienaar, zoals de Leviëten in dienst stonden van de Israëliëten (Num. 8, 22).

De voetwassing geeft deel aan Jezus Christus (v. 8). Het betreft degene die zo gereinigd is in de nieuwe relatie met God (Ik in hen en Gij in Mij, Joh. 17, 23). Het verband met het sacrament van de doop lijkt duidelijk. Zeker als in v. 10 gesproken wordt over het baden. Nu is de tekst hier nogal onzeker. Waarschijnlijk stond er oorspronkelijk: 'Hij die gebaad heeft, hoeft niet gewassen te worden'. Eigenlijk een paradox. Het is een passende reactie op het zich verliezen in het formele, zoals Petrus dat doet: alsof een grotere wasbeurt meer heil zou opleveren. Nee, wie eenmaal deel heeft aan Christus (gedoopt is in zijn dood, zou Paulus zeggen), is al helemaal rein, is al helemaal gewassen (vgl. ook Titus 3, 5). Het is duidelijk dat op verschillende manieren wordt heengewezen naar het teken van de doop. De doop maakt geheel rein. Wij mogen dus in 'volle vrijmoedigheid ingaan in het heiligdom' (Hebr. 10, 19. Zie vooral ook v. 22 voor het verband met Num. 8).

Ketters

Zo is het oudtestamentische reinheidsbegrip gebruikt om onze veranderde relatie door Jezus Christus met God mee aan te duiden. Daartoe biedt het alle mogelijkheid. Alleen mag niet uit het oog verloren worden, dat voor ons de reinheid voor God nooit zonder Jezus Christus gezien kan worden. Net zoals dat voor Israël met de Leviëten geldt. Maar al binnen het n.t. is er een tendens te bespeuren, die de reinheid op zich wil nemen (vgl. 1 Tim. 1, 5). Reinheid is voor ons in de eerste plaats de geschonken gelegenheid om tot God te naderen. Waar de reinheid een eigen leven gaat leiden wordt het 'ketterij'. De naam 'ketter' is zelfs afgeleid van 'rein', nl. van het griekse 'katharos'.

8 april 1982

weeklezing:

Numeri 8, 20-22

psalm daarbij: 96

de feestdag klassiek:

psalmwoord bij de intocht: Gal. 6, 14 bij ps 67
bij de gaven en aan tafel: ps 118, 16-17 en Johannes 13, 12-13-15
epistel: 1 Korinthen 11, 20-32
zondagslied: LB gezang 'Laat ons als Jezus' jongren nooit vergeten'
evangelie: Johannes 13, 1-15

de dag in het nieuwe lectionarium:

Exodus 12, 1-14
psalm 116 (R naar 1 Kor. 10-16)
1 Kor. 11, 23-26
vers voor het evangelie: Joh. 13, 34
Johannes 13, 1-15

gebed

(herv. gem. Koog & Zaandijk)

Heer Jezus,
Gij geeft ons brood en wijn in de hand om het geheimenis te vieren van uw doorgang door de dood naar het leven; wij bidden U: zoals wij horen bij uw vernederd lichaam en uw vergoten bloed, geef ons zo ook deel aan uw verheerlijking, van deze dag tot in uw rijk.

(Huub Oosterhuis, Bid om vrede)

God
wij breken het brood voor elkaar, en wij ontvangen het lichaam van Jezus Christus, uw Zoon
Wij bidden U
dat wij, uit kracht van Hem, mogen bestaan in liefde en in vrede; dan zal Hij zelf aanwezig komen overal waar wij woorden spreken en aanwezig zijn, dan zullen wij zijn lichaam worden in deze wereld, tot in eeuwigheid.

(Romeins missaal)

God, wij herdenken en vieren het heilig Avondmaal, toen uw eniggeboren Zoon het nieuwe offer en de maaltijd van zijn liefde voor altijd aan de Kerk heeft toevertrouwd, voordat Hij zich overleverde aan de dood.
Wij vragen U: mogen wij in dit grote mysterie de bron vinden van liefde en leven in overvloed.
Door onze Heer, Jezus Christus.

voorbede gevraagd

(Oecum. gebedskalender)

voor Irak, Iran, de Perzische-Golfstaten